

PRITARTA
Lietuvos banko valdybos
2019 m. vasario 5 d. posėdyje
(protokolas Nr. 01-4)

LIETUVOS BANKO POZICIJA DĖL MOKĖJIMO IR ATSISKAITYMO GRYNAISIAIS EURAIS

Lietuvos bankas, įvertinęs besikeičiančius vartotojų mokėjimo įpročius bei pokyčius mokėjimų rinkoje ir siekdamas didesnio aiškumo mokėjimo ir atsiskaitymo eurų banknotais ir monetomis (toliau – gryniesiems eurai) srityje, ir atsižvelgdamas į Europos Sąjungos (ES) ir Lietuvos Respublikos (LR) nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius euro, kaip teisėtos mokėjimo ir atsiskaitymo priemonės, statusą ir naudojimą, parengė Lietuvos banko poziciją dėl mokėjimo ir atsiskaitymo grynaisiais eurai (toliau – Pozicija).

Pažymėtina, kad Pozicija negali būti vertinama kaip oficialus teisės aktų aiškinimas ar Lietuvos banko sprendimas.

Euras yra teisėta mokėjimo ir atsiskaitymo priemonė LR. LR turi būti priimami mokėjimai ir atsiskaitymai eurai.

Lietuvos bankas eurus – grynuosius eurus (eurų banknotus ir monetas) ir negrynuosius eurus (mokėjimo korteles, elektroninius pinigus ir kt.) – laiko vienodai tinkamus atsiskaityti už įsigytas prekes ir suteiktas paslaugas, neteikia pirmenybės nė vienai iš tokių priemonių ir siekia didinti visos mokėjimo ir atsiskaitymo priemonių rinkos konkurencingumą dėl pačių vartotojų ir įmonių interesų.

Lietuvos banko nuomone, atsisakymas priimti grynuosius eurus atsiskaitant, kaip alternatyvą pasirenkant kitas teisėtas mokėjimo ir atsiskaitymo priemones, nepažeidžia ES ir LR nacionalinių teisės aktų.

Pažymėtina, kad atsisakymas priimti grynuosius eurus atsiskaitant laikytinas priimtiniu, jeigu sandorio šalys yra susitarusios dėl kitų teisėtų mokėjimo ar atsiskaitymo priemonių arba potencialus pirkėjas aiškiai ir iš anksto informuojamas dėl galimų mokėjimo ir atsiskaitymo priemonių.

Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartis) nustatytas eurų banknotų kaip teisėtos mokėjimo priemonės statusas ES. Sutarties 128 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Europos centrinis bankas turi išimtinę teisę duoti leidimą Sąjungoje išleisti eurų banknotus. <...> *Europos centrinio banko ir nacionalinių centrinių bankų išleisti banknotai yra vieninteliai tokie banknotai, kurie Sąjungoje turi teisėtos mokėjimo priemonės statusą*“. Sutarties 128 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „*Europos centriniui bankui patvirtinus emisijos apimtį, valstybės narės gali išleisti eurų monetas*“.

Pagal 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 974/98) 10 straipsnį, „ECB¹ ir dalyvaujančių valstybių narių² centriniai bankai išleidžia į apyvartą euro banknotus. <...> *šie euro banknotai visose valstybėse narėse yra vieninteliai mokėjimo priemonės statusą turintys banknotai*“. Pagal Reglamentas (EB) Nr. 974/98 11 straipsnį, „dalyvaujančios valstybės narės išleidžia euro monetas arba centus laikydamosi nominalų ir techninių reikalavimų, <...> *šios monetas visose valstybėse narėse yra vienintelės mokėjimo priemonės statusą turinčios monetas*“. Taigi, Reglamente (EB) Nr. 974/98 nustatyta, kad pagal nustatytus reikalavimus išleisti eurų banknotai ir monetas yra vieninteliai mokėjimo priemonės statusą turintys banknotai ir monetas ES valstybėse narėse, tačiau išsamiau neregamentuojamas grynujų ir negrynujų eurų naudojimas mokėjimams ir atsiskaitymams.

¹ ECB – Europos Centrinis Bankas.

² Dalyvaujančios valstybės narės – ES valstybės narės, kurių valiuta yra euras.

ES valstybių narių teisėje teisėtos mokėjimo priemonės naudojimo supratimas nėra vienodas. Dalies ES valstybių narių nuomone, ES teisės aktuose apibrėžta, kas laikytina teisėta mokėjimo priemone (t. y. eurų banknotai ir monetos), o kiti eurų naudojimo klausimai reguliuotini ES valstybių narių nacionaliniais teisės aktais.

Tam tikri su eurų banknotų ir monetų, kaip teisėtos mokėjimo priemonės, naudojimu susiję aspektai aptarti 2010 m. kovo 22 d. Komisijos rekomendacijoje 2010/191/ES dėl eurų banknotų ir monetų, kaip teisėtos mokėjimo priemonės, taikymo srities ir poveikio (toliau – Rekomendacija 2010/191/ES). Be kita ko, Rekomendacijoje 2010/191/ES numatyta, kad vykdydamos mokėjimo prievoles šalys gali susitarti dėl kitų nei grynųjų eurų mokėjimo priemonių, o atliekant mažmeninius sandorius tam tikrais atvejais galima atsisakyti priimti eurų banknotus ir monetas. Pastaruoju atveju turi būti pagrįstos atsisakymo priežastys, susijusios su sąžiningumo principu (pavyzdžiui, mažmenininkas neturi gražos). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Rekomendacija 2010/191/ES yra neprivalomojo pobūdžio teisės aktas, jos nesilaikymas nesukelia jokių teisinių pasekmių.

Pažymėtina, kad ES valstybės narės nepasiekė susitarimo dėl sąvokos „teisėta mokėjimo priemonė“ suderinimo ES lygiu. Grynųjų eurų, kaip teisėtos mokėjimo ir atsiskaitymo priemonės, privalomo priėmimo principas mokėjimų ir atsiskaitymų atveju konkuruoja su sutarčių laisvės principu. ES valstybių narių nacionalinės teisės nuostatos ir praktika sprendžiant klausimus dėl grynųjų eurų privalomo priėmimo mokėjimams ir atsiskaitymams skiriasi. Pagal galiojančius ES teisės aktus ES valstybėms narėms paliekama tam tikra diskrecijos teisė reglamentuojant su euro naudojimu susijusius klausimus ir nustatant balansą tarp teisėtos mokėjimo priemonės privalomumo, ūkinės veiklos laisvės ir sutarčių laisvės principų. Pavyzdžiui, Vokietijos Federacinėje Respublikoje, Suomijos Respublikoje, Nyderlandų Karalystėje ir Airijoje pripažįstama, kad sutarčių laisvės principas gali apriboti nuostatų dėl grynųjų eurų, kaip teisėtos mokėjimo priemonės, privalomo priėmimo taikymą.

LR teisės aktuose, reglamentuojančiuose grynųjų eurų naudojimą bei kitus mokėjimo ir atsiskaitymo būdus (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.929 str. 1 d.), nenumatyta sandorio šalių pareiga užtikrinti galimybę atsiskaityti grynaisiais pinigais. Taip pat nenumatyta ir poveikio priemonių asmenims, kurie savo nuožiūra atsisako galimybės atsiskaityti grynaisiais pinigais ir renka kitus, jiems patogesnius atsiskaitymo būdus, ir apie juos aiškiai informuoja pirkėją. Pabrėžtina, kad grynųjų pinigų naudojimas lemia susijusias su apsirūpinimu šiais pinigais ir jų tvarkymu (pavyzdžiui, grynųjų pinigų išėmimu iš mokėjimo sąskaitos, inkasavimu) sąnaudas, dėl kurių gali padidėti prekės ar paslaugos kaina.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.228⁶ straipsnio 1 dalį ir 6.228⁷ straipsnio 1 dalį, prieš sudarydamas vartojimo sutartį, verslininkas privalo aiškiai ir suprantamai suteikti vartotojui būtiną, teisingą, išsamią ir neklaidinančią informaciją. Gavęs aiškia ir suprantamą informaciją apie mokėjimo už prekes arba paslaugas tvarką, pirkėjas sprendžia, ar sudaryti sutartį, t. y. pirkėjas pats priima sprendimą, ar įsigyti prekę arba paslaugą siūlomomis sąlygomis.

Pabrėžtina, kad Pozicija yra parengta atsižvelgiant į dabartines mokėjimo ir atsiskaitymo grynaisiais eurai ir kitomis teisėtomis mokėjimo ir atsiskaitymo priemonėmis proporcijas ir tendencijas LR.
